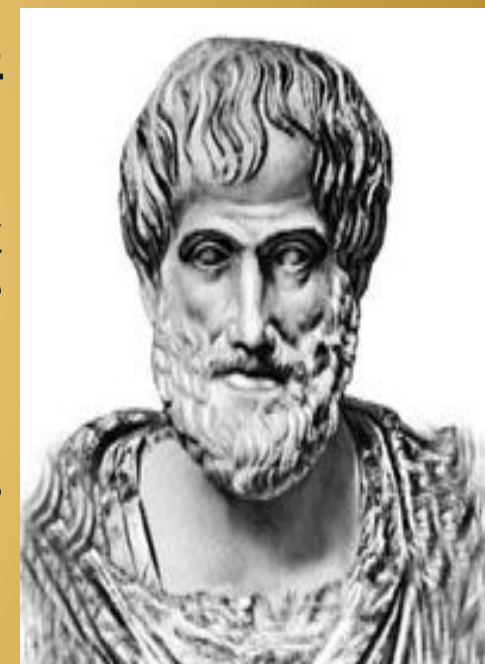

СУСПІЛЬНО-
ПОЛІТИЧНІ ПОГЛЯДИ
ДЕМОКРІТА,
СОФІСТІВ, СОКРАТА.

Ідеї політичного компромісу в поглядах Демокріта.

- Демокріт Абдерський (приблизно 460—370 роки до н. е.), давньогрецький філософ-матеріаліст, засновник атомістичної гіпотези пояснення світу.
- Демокріт (460 – 370 рр. до н.е.), найбільш визначний представник атомістичного матеріалізму, розглядав політику як найважливіше мистецтво, завдання якого — забезпечити спільні інтереси вільних громадян поліса.
- Демокріт був прихильником правління кращих, проте бачив плюси демократії. "Убогість в демократії,— заявляв він,— настільки ж має перевагу над так званим благополуччям громадян при царях, наскільки воля краща від рабства".
- Одноступовість і морально-соціальна солідарність вільних членів поліса є, за Демокрітом, найважливішою і необхідною рисою упорядкованої держави.

- Поліс — це спільна справа всіх його вільних членів.
- Держава уособлює в собі спільну справу, і піклування про неї визначає суть і принципи прав і обов'язків громадян.

- Демокріт учив, що державні справи є важливішими над усі інші. Кожен повинен дбати, щоб держава була упорядкована, не домагаючись більших почестей, ніж йому личить, і не захоплюючи більшої влади, ніж це корисно для спільної справи.
- "Мистецтво керувати державою" Демокріт характеризував як найкраще із мистецтв. Він рекомендував докладно вивчати політичне мистецтво і допускати до керівництва лише тих, хто знає справу, має відповідні знання, якості.

Хто такі софісти?

- Зміцнення демократичного ладу Афін у другій половині V ст. до н. е. зумовило виникнення нової політичної думки, яку Сократ назвав софістикою.
- Софісти не утворювали жодної школи.
- У центрі їхньої уваги були питання права, політики, моралі, способів доказування та ораторського мистецтва.
- Назва "софіст" походить від давньогрецького "софос" (мудрий) і спочатку вживається для визначення людини, компетентної в якійсь справі (професію вихователя людей — платного вчителя).
- Значення творчого доробку софістів полягало у тому, що вони раціоналізували погляди на природу, суспільство, державу, політику, право, мораль, форми та норми людського спілкування, місце та роль людини у світі.
- Оголошення людини мірою всіх речей було основоположним принципом цього античного просвітницького руху.
- Вже в античності розрізняли два покоління софістів: старших (Протагор, Горгій, Продик, Гіппій, Антіфонт та ін.) і молодших (Фрасімах, Каллікл, Ликофрон та ін.).

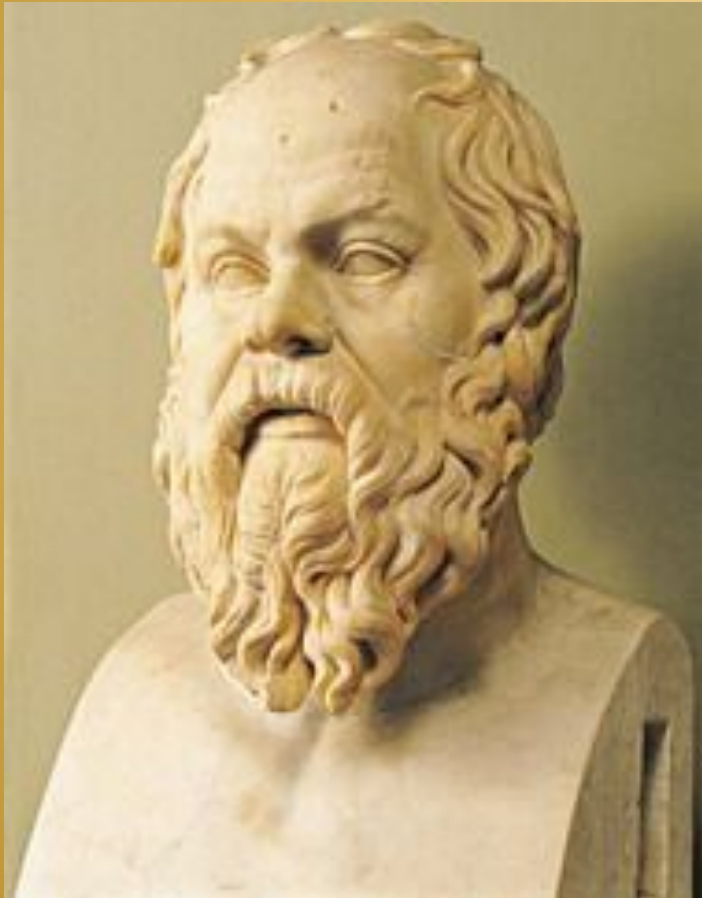
Погляди софістів на державу та право

- **Протагор.** Людина є мірилом усіх речей. Торкаючись походження держави і права, Протагор змальовував первісних людей безсилими і нездатними до організованого життя. І перш ніж об'єднатися, людям необхідно було оволодіти умінням судити про справедливе й несправедливе.
- «Держава сама встановлює, що вважати справедливим і несправедливим». Тому закон мінливий умовний продукт людської творчості.

- **Лікофрон** - держава - результат договору людей між собою про взаємний союз. Закон - договір, гарантія особистих прав, зробити громадян добрими і справедливими він не в силі.
- **Софісти були першими світськими теоретиками держави і права** мали величезний вплив на всю подальшу політичну та правову думку, і не тільки античну.
- Сучасні концепції правового позитивізму та природно-правового напрямку, ідея невідчужуваних прав людини беруть свої витoki у вченні софістів.

Особливості політичних поглядів Сократа

Сократ, 469–399 рр. до н.е.

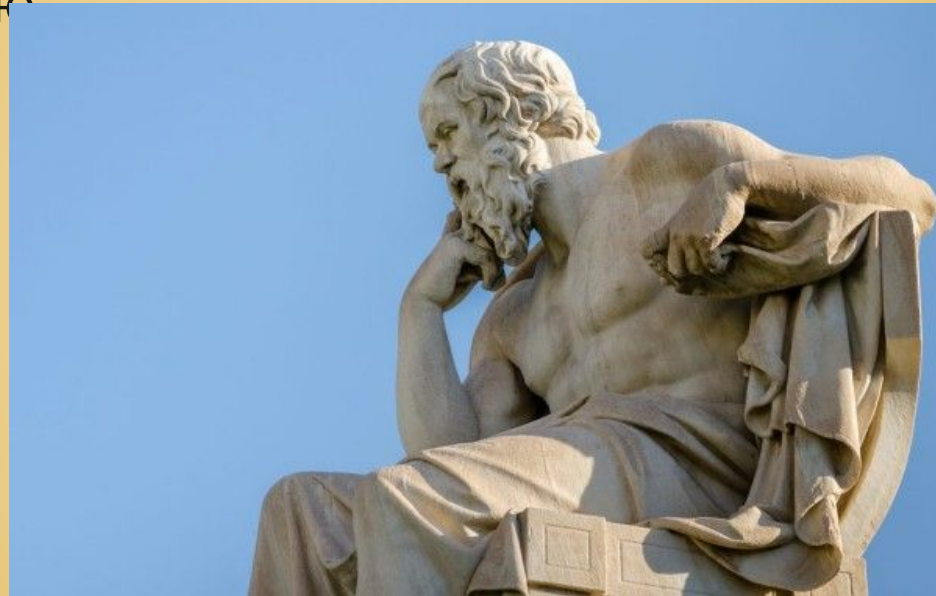
- Моральна організація полісного життя так само неможлива без законів, як неможливі і закони поза полісом: закони, у трактуванні Сократа, і є основою полісу.
- Сократ — переконаний прихильник такого устрою держави-полісу, при якому безумовно панують справедливі за своєю природою закони.
- Якщо правління здійснюється людьми, які виконують закони, то такий устрій він називав аристократією, якщо ж влада походить від багатства — плутократією, якщо від волі всіх — демократією.
- Судячи з платонівського діалогу "Крітон", Сократ першим в історії європейської політичної думки сформулював концепцію договірних відносин між державою і її членами (громадянами).
- Будь-який громадянин, що досягнув повноліття, пояснює Сократ, може, відповідно до закону, без всяких перешкод покинути державу, якщо її порядки йому не подобаються, і відправитися куди йому хочеться — або в колонію держави, або в іншу державу.

- З пануванням розумних і справедливих законів Сократ пов'язує саму можливість політичної свободи.
- І, говорячи про обов'язки індивіда перед полісом, він мав на увазі законні обов'язки вільних і рівних громадян в умовах розумно і справедливо упорядкованого полісу.
- Тільки таким шляхом може бути досягнута, на думку Сократа, свобода — "прекрасне і величне надбання як для людини, так і для держави".
- Основу благополуччя держави й нормального функціонування його установ Сократ бачив у непорушності законів, у покорі громадян законам.
- В негативному відношенні Сократа до порушення законності не було по суті справи нічого антидемократичного.

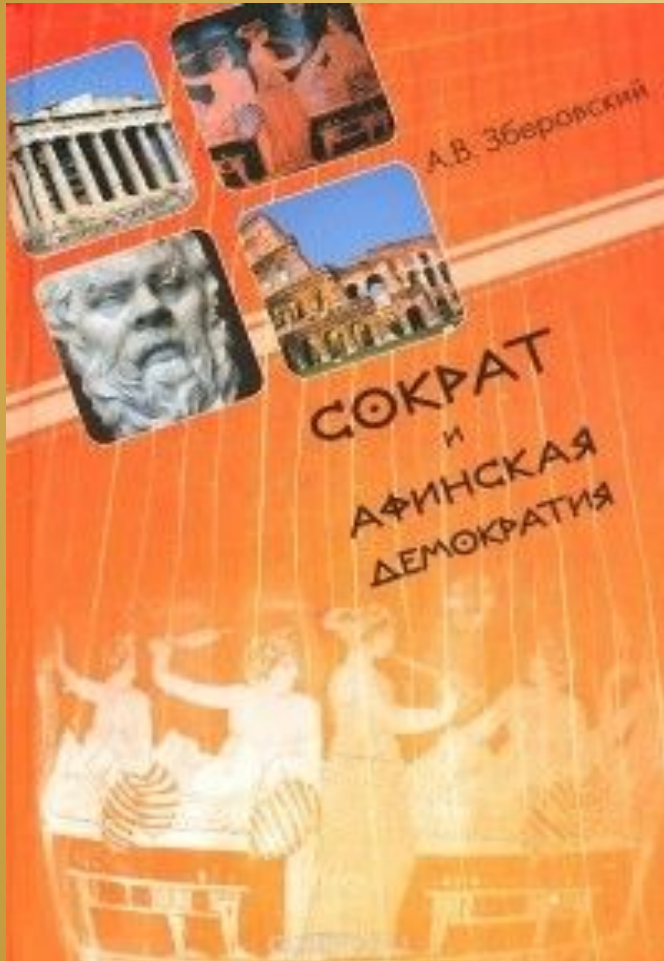
Сократ про основні форми правління

- Сократ призначав вирішальну роль не стільки формі правління (за винятком тиранії, що він засуджував), скільки строгому дотриманню законів і вмілому керівництву державою.

- У Сократа зустрічається також перша спроба класифікувати форму правління державою.
- Серед основних форм державного ладу Сократ виділяє: монархію, тиранію, аристократію, плутократію і демократію, яку характеризує як владу невеликої

Сократ та афінська демократія

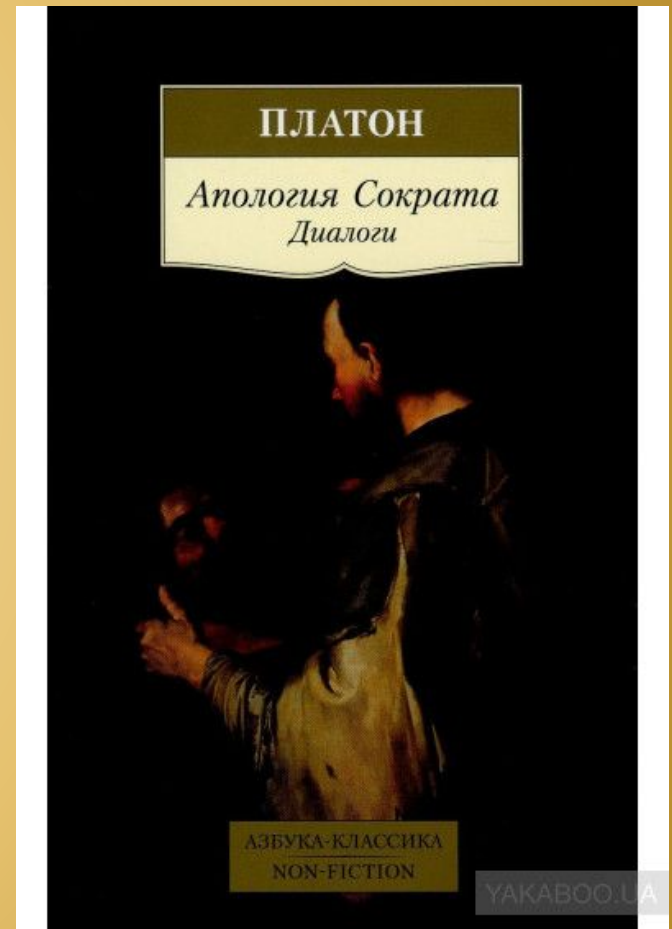
Звинувачення в атеїзмі не було чимось новим в Афінах. До Сократа відомі принаймні три подібні випадки, коли за невіру в богів притягували до суду, що трапились з Анаксагором, Протагором та Діагором Мелоським. Загалом в місті панувала терпимість. При чому на початку суду допускалось, що звинувачуваний може або відмовитись від своїх поглядів, або наступної ж миті виїхати з міста назавжди. Сократ не забажав чинити першого, не забажав він і покидати Афіни. Головним пунктом обвинувачення стало розбещення юнацтва. Сократу закидали, що своїми пустими балачками, він відволікає громадян від служіння державі, виховує в молоді неповагу до традицій, усталених правил. Афінський закон вимагав, аби звинувачений сам себе захищав. Вважаючи, що не чинив несправедливо, Сократ виступив без підготовленої промови. Ця промова — бесіда із суддями, звернення до народу. Він не намагався розчулити суддів, а навпаки зауважив:

«Я той , кого бог дав вам, аби ви стали кращими. Якщо ви мене стратите, то другого разу такого благодіяння годі й чекати»

Присяжні зупинили промову обуреними криками і тут же проголосували: Сократ винен. Проте і це рішення не ставало останнім вироком, він міг сплативши штраф або все-таки залишити місто. Сократ відмовився знову, оскільки в протилежному випадку погоджувався б із обвинуваченням. Відомо, що учні Сократа готували його втечу із в'язниці, але Сократ не відгукнувся на щирі пропозиції друзів. Більше того він промовив довгий монолог про те, що громадянин, навіть несправедливо засуджений, не може відповідати злом на зло.

Платон «Апология Сократа»

- Апология (Сократа) - твір Платона, що містить його версію промови, виголошеної Сократом в 399 році до н. е.
- В свій захист проти висунутих йому звинувачень. Більшість істориків визнають текст вселяє довіру джерелом про обставини суду над Сократом.
- Зокрема, з «Апології» стають відомі деталі обвинувачення, імена і суспільне становище обвинувачів (Меле, Аніт, Лікон), та інші подробиці. Апология - перший збережений текст Платона, написаний незабаром після суду (в 397 або 396 рр.).
- «Апология Сократа» - єдина монологічна робота Платона (всі інші написані у формі діалогу), в якій він виклав власну інтерпретацію захисної промови Сократа в афінському суді у 399 році до н.е.

- Згідно з тогочасним звичаєм справа слухалась один день.
- Спочатку виступали обвинувачі, потім звинувачений самотійно захищався, здебільшого виголошуючи спеціально написану логографами[...] для нього промову.
- Потім судді (501 чол.) вирішували шляхом голосування, чи винний обвинувачуваний.
- Після голосування у разі позитивного рішення обвинувачуваний мав право запропонувати собі меншу кару, ніж пропонували обвинувачі (наприклад, замість смертної кари вигнання з полісу, штраф тощо).
- Як правило, задля повернення на свій бік присяжних обвинувачі використовували різні прийоми (приводили заплаканих родичів, слізливо благаючи про помилування, приносили подарунки тощо). Після цього судді знову голосували з приводу міри покарання.

